

Bohuslav Matěj Černohorský: život a dílo

Mgr. Tomáš Chloupek, DiS.

Bohuslav Matěj Černohorský, český barokní skladatel, který byl nejen varhaník a improvizátor, ale i řádový kněz a učitel, je zmiňován v téměř každém textu hudebních dějin, řešícím kořeny hudby v českých zemích. Smutnou i poněkud podezřelou pravdou zůstává neuspokojující situace okolo známosti jeho osoby i jeho díla. S narůstajícím počtem různých děl, sledujících vývoj jeho génia, přibývá na jednu stranu jak informací upřesněných a verifikovaných, tak informací neověřených, nejistých či mylných.

Právě proto vznikl tento článek, který kromě osobních zaujatých pohnutek emocionálně motivovaného a zainteresovaného autora, žene kupředu i touha zobrazit v co možná největší šíři veškeré verifikované nebo potenciálně verifikovatelné informace, sesbírané především z jiných odborných prací posledních čtyř dekad, a uvést je na pravou míru.

Přínos článku spočívá také ve zkompletování díla Bohuslava Matěje Černohorského, tedy shromáždění části díla, o které jsme si jisti, nebo se domníváme, že je opravdu skladatelova, a poskytnutí jejich popisů a případně stručných analýz.

K tomu poslouží všechny dostupné internetové zdroje, uvádějící skladatelovo jméno, všechny veřejně dostupné hudební materiály, ať již uznané či neuznané, spartované, přepsané nebo oficiálně vydané, ale především dosud nejrozsáhlejší monografie, jež vznikla před téměř čtyřiceti lety, a jejíž autorkou je muzikoložka Milena Kateřina Šulcová.

ŽIVOT BOHUSLAVA MATĚJE ČERNOHORSKÉHO

Dětství

Do světa písemných záznamů vstoupil Bohuslav Matěj Černohorský 16. února roku 1684 jako druhorozený syn, kdy byl pokřtěn ve východočeském Nymburku jako již čtvrté dítě místního varhaníka Samuela Josefa Černohorského (asi 1648 nebo 1654–1726). Matkou Černohorského byla Samuelova druhá manželka Regina Sokolová (někdy se uvádí Rozina Kulková), dcera nymburského měšťana (jindy se uvádí kantora).¹ Po svém otci zdědil Bohuslav hudební talent, ale i něco z neústupné povahy. Samuel Josef Černohorský původně nepocházel z Nymburka, ale přistěhoval se sem v roce 1677 ze Mšena u Mělníka. Dostal tu totiž místo varhaníka.^{2,3}

Bohuslav Matěj Černohorský v Nymburku patrně prožil své dětství a vychodil obecnou školu. Zde získal první základy hudební výchovy od svého otce. Rodný dům stál v samé blízkosti dominikánského kostela v dnešní Tyršově ulici. Předpokládá se, že Černohorského další hudební růst mají na svědomí nymburští dominikáni. Rychlý postup k varhannímu mistrovství mu však otevřel právě otec, který pravděpodobně hrával na kůru konventního dominikánského kostela Panny Marie Růžencové. V Nymburce žil asi do čtrnácti let.⁴

Výborný školní prospěch a vědomosti se projevíly přijetím do šestiletého studia na klementinské koleji v Praze bez nutnosti složení přijímacích zkoušek. Studium u jezuitů je pravděpodobnější, neb tomu nejvíce nahrává doba, ve které Černohorský žil, ale i katolicismus jeho rodiny, potvrzený mimo jiné farářským úřadem jeho nejstaršího bratra Samuela Adama a příslušností mladšího Václava Hypolita⁵ právě k tovaryšstvu Ježíšovu. Studoval teologii, filozofii, hudební nauky a další předměty. V akademii se učil s vynikajícím prospěchem.⁶

Jinou možností mohlo být gymnázium při kutnohorské jezuitské koleji. Byla Nymburku nejbližší a kladl se tam větší důraz na hudební vzdělání. Navíc v chrámu sv. Barbory i kostele sv. Jiří mívali o vyspělejší studenty zájem. Není tedy jisté, zdali byl Černohorský v Praze až během vysokoškolského, nebo už během středoškolského studia.⁷

---

¹ Měl s ní 11 dětí. Dohromady jich měl celkem 13, počítáme-li dvě z prvního manželství, které skončilo předčasnou smrtí jeho první manželky Alžběty Broučkové.

² Mezi místní měšťany byl přijat, i když míval rozepře se sousedy, a dokonce se mu jednou podařilo utéct z místní šatlavy.

³ PLAVEC, Michal. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: život nymburského barokního skladatele*. Nymburk: Vega-L, 2005. ISBN 80-86757-34-X. s. 13–21.

⁴ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 17–18.

⁵ Ten se stal po studiích učitelem a ředitelem kůru nejprve v chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře a později v Hradci Králové.

⁶ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 22

⁷ Tamtéž, s. 23–27.

Rané studium v Čechách

Černohorský se roku 1702 stává úspěšným absolventem Karlo-Ferdinandovy koleje, jako osmnáctiletý dosahuje bakaloreátu a opouští svou alma mater, aby vstoupil do kláštera k minoritům. Zřekl se tak všeho soukromí, rodičů i přátel, a přijal přísnou řeholi. Důvodů ke změně vzdělávací instituce mohlo být vícero. Studium bylo jednoznačně nákladné, ale především u něj vzrůstala nespokojenost s jezuitským klementinským režimem. Jezuitská praxe popírala osobní i uměleckou výjimečnost, tzn. žádné individualistické rozlety ani tvůrčí svoboda, což je proti přirozené povaze každého umělce. Zasluhou tovaryšstva sice bylo, že poskytlo dobré všestrannější vzdělání, ovšem byla u nich menší možnost rozvinout hudební nadání a talent. Minorité však na poli hudební aktivity patřili k předním světovým řádům. Hudba byla jimi považována za "Opus Dei", sloužící jako prostředek k povznesení věřících. Málokterý řád se může prokázat tak bohatou hudební minulostí.⁸

Dne 28. ledna 1703 přijal hábit a nastoupil k minoritům.⁹ Po období noviciátu v letech 1703–1704 a složení slavných slibů 10. dubna 1704 následovalo další studium semináře. Na kněze byl vysvěcen 2. června 1708. V období mezi listopadem 1705 až srpnem 1708 byl Černohorský v konventu u sv. Jakuba¹⁰ v úzkém styku s uznávaným řádovým skladatelem Bernardem Artophaem¹¹ (asi 1650/1651–1721) a varhaníkem Ivem Antonem (asi 1664–1723). Ti významně přispěli k Černohorského skladatelskému i varhanickému rozvoji.¹² Artophaeus vedl

---

⁸ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 42–46.

⁹ Tamtéž, s. 58.

¹⁰ Svatojakubský konvent se rovnal "řádové konzervatoři". Kolem roku 1700 byly ve svatojakubském chrámu nainstalovány nové varhany a zde měl Černohorský možnost rozvíjet své varhanní umění. Minorité měli u sv. Jakuba stálý sbor pěvců a hudebníků, a to v době, kdy se u jiných řádů např. jezuitů a piaristů pěstovaly pouze chorální mše. Na tomto místě stojí za to opravit blud a sice, že Černohorský opravdu nebyl regenschorim v Týnském chrámu.

¹¹ Bernard Artophaeus patřil k velkým autoritám minoritského řádu. Pocházel ze vzdělaného rodu, jak naznačuje neobvyklé jméno, které jeho předkové zřejmě převzali po vzoru humanistů za původní Pekař nebo Bäcker. Patrně pocházel z Prácheňska. Byl přidělen do konventu v Horažďovicích, kde je také pochován. Do řádu minoritů vstoupil v roce 1672. Během dosažení doktorátu na Karlo-Ferdinandově koleji v roce 1687 se Artophaeus vedle svých hudebních povinností a své pedagogické činnosti podílel i na úspěšném řízení provincie. Nejdříve působil jako ministrův sekretář v letech 1687–1695, což ho tehdy poutalo ke generálním kapitulám v Itálii, poté jako představený pražského konventu v letech 1695–1699 a 1705–1708. V letech 1699–1702 řídil dokonce celou provincii. Po dvě desetiletí byl v kontaktu s Itálií, kde možná i studoval. Jeho nejbližším spolupracovníkem byl o deset let starší doktor teologie, Antonio Cymburk, který získal velkou autoritu a úctu za své dlouhodobé úspěšné řízení provincie. Cymburkovou zásluhou byli v roce 1681 odvoláni italské regenti z Karlo-Ferdinandovy koleje, kterou řídili od jejího založení v roce 1622. Byli pak nahrazeni regenty z české provincie. Díky Cymburkově a Artophaeově vyjednávání v roce 1696 s císařem Leopoldem I., byla minoritům jako jedinému řádu ponechána možnost udělovat nadále vysokoškolské tituly, zatímco ostatním řádům bylo zakázáno jakékoli zasahování do práv univerzity.

¹² *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

Černohorského během jeho seminárních studií. V umělecké i lidské osobnosti Artophaeově mohl Černohorský vidět záruku dalšího tvůrčího rozvoje, ale i výhledy na studium v Itálii.¹³

Černohorského studijní léta musela být vyplněna neobyčejně pilnou a houževnatou uměleckou prací, která mu brzy zjednala pověst vynikajícího studenta i varhaníka. Také doba, kterou Černohorský strávil po boku Artophaeově patřila k šťastnějšímu období jeho jinak strastiplného života. Dá se předpokládat, že charakter mladého muže byl formován v klimatu příznivém pro volnější uměleckou a názorovou samostatnost, kterou vnesl do dobového myšlení také dočasně uvolněný tlak protireformační rekatolizace země. Je přirozené, že našel odezvu i v pražském konventu a že se za vedení vzdělance Artophaea projevoval ve svobodomyšlnějším pojetí světa i řeholní observance.¹⁴

Pak však proběhla v Kladsku kongregace, po které byli jeho dva učitelé přiděleni do jiných konventů. Naneštěstí se stal provinciálem jiný, nejmenovaný člověk, který těmto učitelům ani jejich žákům příliš nepřál. Byl to asi ten nejhlavnější důvod, proč v hlavě nadějného varhaníka uzrálo rozhodnutí, které mu mělo zásadně změnit život. Už před rokem 1710 Černohorský usiloval, aby mohl ještě studovat hudbu v Itálii. Když představitelé takzvané zaalpské provincie minoritského řádu jeho žádosti nevyhověli, poslal ji přímo generálovi minoritů do Itálie, a od toho pozvání dostal. Černohorský tudíž neváhal a do Itálie odešel bez vědomí svých pražských představených. Ti jej za to potrestali desetiletým vyhnanstvím – do Čech se směl vrátit až na sklonku roku 1720.¹⁵

O okolnostech Černohorského vyhoštění se nedochoval žádný přímý doklad. Proto dnes již těžko můžeme vypátrat pravou příčinu tak tvrdého a potupného trestu. Podstata sporu a obvinění byla ještě někde jinde než pouze v umělcově odchodu z provincie, zvláště když Černohorský svůj odchod legalizoval předložením generálova dopisu. Nepochybně vedle pozvání do konventu sv. Františka z Assisi, jak dále vyplyne, bylo v něm i povolení pobytu mimo území mateřské provincie. Bez něho by byl Černohorský považován za zběha a dveře všech konventů by mu byly uzavřeny.¹⁶

Racionálních důvodů k odchodu a následnému tvrdému trestu bylo mnoho. Generální Černohorskému udělil studijní stipendium přímo do Assisi, jelikož i v Itálii byla o výjimečné

---

¹³ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 55–57.

¹⁴ Tamtéž, s. 59–60.

¹⁵ *Magister musicae, aneb Padre Boemo, čili Český Bach | Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/591-schuzka-magister-musicae-aneb-padre-boemo-cili-cesky-bach-7940167?print=1>

¹⁶ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 60–61.

varhaníky nouze. Černohorský byl však pěstěn jako mistr svatojakubských varhan a zasvěcený učitel pražského konventu, a právě v době, kdy měl konvent nedostatek kvalitních lidí a potřeboval, aby práce s Černohorským začala nést své plody, on odchází pryč. Dostal tím konvent do svízelné situace.

Dále to byla také nízká pravděpodobnost, že by mohl prodloužit svá studia i na Karlo-Ferdinandově koleji, která tou dobou byla uzavřena pro smrt arcibiskupa a prorektora koleje. Posledním důvodem k přesunu mohla být také obyčejná lidská závist, jelikož přerostl svými schopnostmi svou společenskou skupinu.¹⁷

Zahraniční pobyt v Assisi

Do Assisi dorazil Černohorský 26. října 1710. Jelikož mu nebyl odebrán bakaloreát, což někteří mylně udávají jako součást trestu desetiletého vyhnanství, mohl se věnovat vyučování dorostu hudbě i v assiském konventu. Již v den příjezdu byl uveden do provozu baziliky sv. Františka. Nejprve zasedl k druhým varhanám, po čtyřech měsících obsadil zrovna uvolněné místo u prvních varhan. Hlavním úkolem Černohorského v Assisi bylo absolvovat teologickou kolej.¹⁸

Naštěstí byl nadprůměrně schopný a generální mu poskytnul stipendium. Dokončil kolej již v letním semestru roku 1712. To je dokumentováno účetní stvrzenkou, ze které lze vyvodit, že dostal zapláceno i za skladbu *Regina coeli a 8*. Vznikla téhož roku, tj. 1712. Možná ji předkládal k závěrečným zkouškám jako důkaz své širší hudební erudice a oprávnění vyučovat hudbě na vyšším stupni. Počkal si však na rok 1714, než požádal svou mateřskou provincii o udělení mistrovské hodnosti. Do té doby vykazoval v Assisi pedagogickou činnost. Také musel přečkat morovou epidemii.¹⁹

Nebylo mu však vyhověno, jelikož po něm jeho mateřská provincie chtěla, aby prokázal také zásluhy o ni, tzn. nebylo mu uznáno pedagogické působení v Assisi. Jde o trvalý, nepříznivý postoj domácí provincie vůči Černohorskému. Stále však platilo vyhoštění na deset let.²⁰

V Assisi se Černohorský setkal s Giuseppem Tartinim (1692–1770). Černohorský ho zasvětil do umění kontrapunktu a možná i do houslové hry. Dvojí nadání Černohorského, skladatelské a interpretační, mu dávalo všechny předpoklady, aby mohl být Tartinimu učitelem i shovívavým rádcem. Nikde sice není doloženo, že Černohorský uměl kromě varhan

---

¹⁷ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 62–63

¹⁸ Tamtéž, s. 77.

¹⁹ Tamtéž, s. 78.

²⁰ Tamtéž, s. 78–79.

a trombonu také na housle, ale vzhledem k jeho českému původu je pravděpodobné, že nějaké základy ovládat musel, a tak mohl především probudit zájem a dřímající talent Tartiniho. Tartini byl v Assisi nejvýše tři roky – do roku 1714.²¹

Téměř pětiletý pobyt Černohorského v Assisi nepochybně patří ke klíčovému údobí jeho uměleckého a názorového růstu. Nejvýznamnější podněty přicházely při oslavách, konaných k počtě zakladatele řádu a patrona baziliky sv. Františka, kdy byly angažováni hudebníci z Říma i Benátek. Byli dobře informovaní a přinášeli aktuality a vývojové tendence. V Assisi přišel Černohorský poprvé do styku nejen s jižní hudbou, ale i s novým, pro něj neobvyklým pojetím řádové observace. Zde si začíná vytvářet vlastní názory, které již nezapadají do schématu, jak jej poznal v mateřském konventu, který byl až příliš dogmatický.²²

Naposledy byl Černohorský v Assisi 12. března 1715. Ve stejný den odjel do Padovy.²³

Zahraniční pobyt v Padově

V době příchodu Černohorského do Padovy byla bazilika sv. Antonína (zjednodušeně "Il Santo" nebo jen "Santo") ve stádiu příprav k ekonomické a umělecké reorganizaci, směřující, v intencích šéfa orchestru, k vytvoření moderního tělesa. Proto byl tehdy zvýšen roční rozpočet na hudební složku, aby vyšší platové nabídky pomohly získat pro soubor zkušené a vyspělé umělce. Prvořadým úkolem byla oprava všech čtyř varhan, které nevyhovovaly novým uměleckým plánům nebo se nacházely v havarijním stavu. I do této akce zapadá volba Černohorského pro třetí varhany. Již v Assisi prokázal své odborné znalosti ve stavbě varhan, které získal v pražském konventu. Do antoniánského souboru nastoupil 1. dubna 1715. Oficiálně mu byl nástup potvrzen až 15. dubna. Tento čtrnáctidenní odstup nesouvisí s prověřením jeho kvality. Šlo přece jen o podřadné místo u třetích varhan, které bylo v té době jediné volné. Dodatečné potvrzení Černohorského jako třetího varhaníka zřejmě souviselo s datem zasedání hudební umělecké rady konventu, nesoucí název Veneranda Arca, jejímiž členy byli tři konventuálové a čtyři příslušníci padovské nobility. Jim příslušelo také právo rozhodovat o přijetí nového člena orchestru na základě předchozích sondáží, informací a konzultací s odborníky. Tato procedura před přijetím a uzavíráním smluv byla vždy úzkostlivě dodržována. O tom, že představenstvu nechyběly informace o přednostech Černohorského, svědčí způsob jeho přijetí. Nebyl podroben žádnému konkurznímu řízení a pro přijetí hlasovali jednomyslně všichni členové Arcy. Že Černohorský, první varhaník v Assisi,

---

²¹ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 80–82.

²² Tamtéž, s. 83–84.

²³ Tamtéž, s. 88.

přešel k podřadným chorálním varhanám, nebylo v dobové praxi nic neobvyklého. Místo třetího varhaníka pravděpodobně vyplynulo z nezbytí. Když totiž Černohorský skončil své studium v Assisi, měl uvolnit místo novému stipendistovi a vrátit se do mateřského konventu. Ten jej však nepřijal. Proto asi bylo všemi uvítáno uprázdněné místo u třetích varhan v Padově, jako vhodná příležitost pro překlenutí zbytku trestu, který měl skončit až v roce 1720.²⁴

Vyšší post u druhých varhan se uvolnil až v dubnu 1720, to se však již Černohorský připravoval na cestu domů. Nepřetržitý padovský pobyt od příchodu 1. dubna 1715 až do odchodu 1. června 1720 byl naplněn nejen běžnými úkoly řadového varhaníka, ale i uměleckými výkony, odslouženými mšemi, hrou na trombon v orchestru baziliky sv. Antonína apod.

Zajímavý je Černohorského záznam o návštěvě Benátek 22. ledna 1717. Tato cesta je odůvodněna "vlastními náboženskými zájmy". Je možné, že se tam chtěl uplatnit jako varhaník v některém z četných benátských orchestrů. Pak by ale podle příslušného příkazu konstitucí mohl přicházet v úvahu pouze orchestr v řádovém kostele Santa Maria Gloriosa dei Frari. Tehdy také třetí varhany v Santu byly již v přestavbě, a tak se Černohorský mohl cítit umělecky nevyužit. Účelem cesty však bylo spíše prodloužení pobytu v benátské republice až do roku 1720. Černohorský se v Benátkách zdržel nanejvýše deset dnů. Snadno si domyslíme, co pro něj znamenala návštěva této kosmopolitní hudební metropole. Jako host řadového konventu dei Frari, zbaven každodenních povinností, jistě dychtivě přijímal nejrůznější hudební podněty světské i chrámové hudby, která v karnevalovém období zněla celým městem. Poznal i početnou a různorodou operní tvorbu, provozovanou hned na několika scénách.²⁵

Benátské dojmy doznívají v Černohorského druhé mariánské antifoně *Regina Coeli pro soprán, violoncello a varhany*. Svou áriozností a výrazovou vroucností připomíná úryvek benátské opery. Černohorský v ní dal také vyniknout barevnému kouzlu violoncella a zařadil se tak mezi první skladatele, kteří věnovali pozornost tomuto nejnovějšímu sólovému nástroji. Antifona má světský charakter. Skladba bývá hodnocena jako krajní Černohorského vývojový výboj. Výrazově se pohybuje v ovzduší benátské a neapolské školy. Jeden z důvodů příklonu Černohorského k novým výrazovým prostředkům, které zřejmě také díky svému kritickému instinktu dokázal sloučit s výrazovou melodickou myšlenkou, je třeba hledat v padovském prostředí pod uměleckým vlivem teoretika a skladatele Francesca Antonia Calegariho.

Když se přiblížil stanovený den návratu do Prahy, oznámil Černohorský 5. října 1719, že se vzdává místa třetího varhaníka s tím, že jej podrží do Velikonoc příštího roku. Z Prahy přišla

---

²⁴ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 99–100.

²⁵ Tamtéž, s. 101–102.

výzva k návratu až 28. května 1720. Téhož dne také ministr Santa vydal Černohorskému písemné povolení k návratu, které doplnil poznámkou, že může zůstat, bude-li chtít a také bude-li se to líbit jeho představeným či oběma stranám. Vyjádření implicitně obsahuje snahu a přání Venerandy Arcy udržet si Černohorského nadále ve svazku s antoniánskou kapelou. Ministr si byl dobře vědom, že umělce jeho formátu nelze snadno nahradit. Černohorský zase odcházel do Prahy se skepsí vůči domovskému konventu, jelikož definitorium, tedy lidé v něm, kteří mu v roce 1714 odepřeli magisterium, již drželi v provincii vedoucí pozice.²⁶

Jeho umělecké kvality měly být nedoceny. Tentokrát se Černohorského odchodem dostala do svízelné situace antoniánská kapela. Náhrada za Černohorského byla přijata jen pod podmínkou, že pokud se z Čech vrátí, bude pro něj muset být místo opět uvolněno. Naléhavost jednání lze také vysvětlit plánem na obnovu mistrovské úrovně kapely, k níž již přispívali první varhaník Saratelli, houslista Tartini, violoncellista Vandini a ředitel orchestru Calegari.²⁷

Návrat do Čech

Černohorský se do mateřské provincie vrátil 9. září 1720. Ihned požádal o zápis do profesorského kolegia, jehož předpokladem však byla mistrovská hodnost, kterou mu roku 1714 definitorium zamítlo. V tomto roce je totiž jeho jméno uvedeno v zápise z kladské kapituly mezi šesti bakaláři, kteří žádali o udělení magisteria. Třem z nich bylo vyhověno, další včetně Černohorského byli odkázáni na dobu "až prokážou, co se od nich požaduje".²⁸

V roce 1721 mu bylo povoleno učitelství hudby a až v následujícím roce mu byl udělen titul "magister musicæ", česky "mistr hudby".²⁹ To znamená, že návrh na jmenování byl již schválen i generálem řádu. Takové ocenění hudebních kvalit Černohorského, může znamenat, že kromě obhajoby teologických tézí předvedl i své varhaní a kompoziční umění. Ze všech známých skladeb sem dobře zapadá vokálně instrumentální *Litanie lauretance*. V marginálních poznámkách v matričním zápise je uvedeno, že Černohorskému bylo magisterium uděleno ještě jednou v roce 1723 na kapitule ve Vratislavi.³⁰

Jelikož hudební záležitosti konventu a chrámu nebyly nikdy na těchto schůzích projednávány, je zřejmé, že Černohorský dále pokračoval v pedagogické a umělecké činnosti, ihned po příjezdu do mateřské provincie. V dubnu roku 1724 byl na kongregaci v Pardubicích,

---

²⁶ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 102–104.

²⁷ Tamtéž, s. 104.

²⁸ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 112.

²⁹ Podle dnešního hodnocení odpovídá vědecké hodnosti doktora hudebních věd. Titul byl udělen za bohaté výsledky v hudební profesi.

³⁰ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 113.

po několikanásobném nezdaru v minulých letech, jednomyslným hlasováním zvolen za dočasného definitora pro pražskou provincii.³¹

Černohorský si již také vydobyl v domácím kulturním prostředí významnou pozici. Jeho italský pobyt a styk s pokrokovou padovskou intelektuální vrstvou rozvinuly všechny síly jeho osobnosti. Imponoval i svou mravní nesmlouvavostí, která ho nakonec přivedla k opoziční řádové frakci a pocitu odpovědnosti za další vývoj poměrů v mateřské provincii.³²

Podle kapitulních záznamů řídil slavnostní hudbu při řádových shromážděních ve Vratislavi (1723) a později též v Kladsku (1726).³³ 22. až 29. října 1724 probíhaly ve Vídni oslavy 500. výročí existence vídeňských minoritů. Pontifikální mše se měla konat v minoritském chrámu sv. Kříže. K hudebním oslavám, jež řídil sám dvorní kapelník Johann Joseph Fux, byli pozváni nejvýznamnější řádoví i světští hudebníci. Pravděpodobně zde nechyběl ani Černohorský.

Z průběhu voleb na kapitule v Kladsku, která se konala v září 1724, je již patrné otevřené střetnutí starého vedení, které se nemínilo vzdát svých pozic, se skupinou sympatizující s Černohorským. Ten je postupně navrhován z jedné funkce do druhé. Nejprve byla učiněna snaha udržet jej i nadále v postavení dočasného definitora, poté byl navržen na představeného pražského konventu. Když ani nyní neprošel, podařilo se mladé opozici, již byl Černohorský ideovým vůdcem, získat pro něj úřad vikáře pražského konventu. Co bylo již o rozvrácených poměrech v provincii jen naznačeno, to se nyní projevilo v plné míře. Zárodky byrokratického systému byly jako vždy provázány korupcí a kariérismem. Peníze, plynoucí ze mší, šly do rukou řeholníků, nespravedlivě byly rozdělovány funkce a udělovány hodnosti. Ve svém otevřeném úsilí o nastolení spravedlivějšího pořádku a podmínek pro lidskou a uměleckou existenci se stal Černohorský nepohodlný nadřízeným pražského konventu. Nakonec byl jako cizorodý živel odstraněn pro závažné důvody do Horažďovic, a tam v jistých dnech trýzněn půstem. Tento rozsudek byl vynesen v září roku 1727.³⁴

V malém Horažďovickém konventu strávil Černohorský možná svůj nejpokojnější tvůrčí život. Měl zde nové varhany i hudebně zanícené posluchače v místní šlechtě a snad i vděčné žáky, studenty zdejší filozofické koleje nebo krumlovské provincie. Z této doby také pochází Černohorského proslulé dílo, *Moteto Laudetur Jesus Christus*. Bylo vytvořeno z pohotové inspirace, jako pocta pozdravu, který byl v církvi zaveden v roce 1727. Jeho brzké vydání

---

³¹ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 114

³² Tamtéž, s. 116.

³³ *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

³⁴ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 118–119.

tiskem, někdy mezi léty 1727–1729, můžeme posuzovat jako výraz sympatie a úcty pražského uměleckého kruhu k degradovanému mistru, především pak skladateli a varhaníku Šimonu Briximu. Tuto domněnku nám dovoluje vyslovit záznam o Brixiho svatbě v roce 1724, při níž byl Černohorský zvláště vyžádaným oddávajícím knězem.³⁵ Vlivný Brixim díky své popularitě v pražském hudebním životě klidně mohl dosáhnout rychlého vydání moteta.³⁶

Aby byla Černohorského fuga *Quem lapidaverunt* upotřebitelná v liturgii, František Xaver Brixim k ní přikomponoval a textem doplnil začátek a konec offertoria na svátek svatého Štěpána. Černohorský z něj zhudebnil pouze několik slov. Lze namítnout, že impulz mohl vzejít především od Norberta Segera, učitele Františka Xavera Brixima a údajného žáka Černohorského. To znovu přivádí pozornost k Šimonu Briximu, u kterého Seger působil v kostele sv. Martina a jenž mohl u něj vzbudit zájem i o Černohorského dílo. Tento skutek by dokazoval živý zájem o jeho dílo po smrti.³⁷

Další události naznačují, že Černohorský nevzdal svůj morální postoj ani za svého Horažďovického exilu, který nesl spíše jako důsledek osobní statečnosti než ponížení. Když byl v roce 1727 Černohorský vyhoštěn z pražského konventu jako nepohodlný kritik a podněcovatel, nastal v důsledku úmrtí jeho otce dne 28. října 1727 náhlý zvrát.

Tím, že odepřel odevzdat řádu dědictví po svém otci, se Černohorský dopustil podle konstitucí nejtěžšího deliktu. Tehdy byl jeho časově nelimitovaný trest vymezen třemi lety. Konstituce sdělují, že provinilec po odpykání tří let má být zbaven všech hodností a teprve nastane-li po dalších třech letech náprava, mají mu být hodnosti vráceny. Stačilo by, kdyby odevzdal dědictví dodatečně. Jeho přirozenost se tomu ovšem vzepřela.³⁸ Pražský klášter byl nadto v dlužích. Vše nasvědčuje tomu, že hospodaření konventu bylo delší dobu pochybné. Za několik let se stal pražský klášter předmětem generální inspekce a přísných nápravných opatření. Černohorský tak patrně neviděl důvod utopit v něm i svůj podíl z dědictví, který ostatně nebyl nijak velký.³⁹ Zvolil cestu protestu až ke generálovi řádu, a sdělil mu pádné důvody pro své jednání. Snad připojil i novou žádost o návrat do Padovy.⁴⁰

---

³⁵ Sezdal jej v Benátkách nad Jizerou s Barborou Fialkovou. Někdy bývá uváděno Dorotou.

³⁶ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 124.

³⁷ Tamtéž, s. 125.

³⁸ Tamtéž, s. 121.

³⁹ ARTA – *Černohorský* [online]. Copyright © Studio Svengali, [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁴⁰ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 121.

Myšlenka opustit rodnou provincii a vrátit se zpátky do Padovy však ožívala v Černohorském brzo po odstranění z konventu. Prozíravý umělec si byl dobře vědom toho, že je nepatrná naděje, aby mohl v tak pro něj nepříznivých poměrech pokračovat v klidné tvůrčí práci.⁴¹

Reálie doma i v Padově naznačují, že jednání o Černohorského odchodu z provincie bylo již koncem roku 1729 na dobré cestě. Proto snad již v září 1729, bylo jeho jméno Bohuslav přiděleno novému klerikovi na důkaz toho, že se s ním nadále v české provincii nepočítá. Předpokládejme také, že jeho odchod již vyhovoval superiorům, protože se chtěli zbavit nepohodlného intelektuála a kritika.

Když se v Padově uvolnilo v únoru roku 1730 místo třetího varhaníka, bylo přiděleno Černohorskému. Pražská vrchnost mu však nehodlala druhou cestu do Itálie nijak usnadnit. Nevydala mu potřebné peníze na cestu a ošacení, které podle stanov patří každému řeholníku, když přestupuje z jednoho konventu do jiného. Postoj lze také vysvětlit prázdnou pokladnou.⁴² Moudré představenstvo Veneranda Arca si však přesto nenechalo ujít příležitost posílit svůj hudební sbor osvědčeným varhanním mistrem a uvolnilo pro něj potřebný obnos na cestu z Prahy do Padovy.

I když byl Černohorský celou svou erudicí předurčen k zakladatelské úloze ve vývoji české hudby, své dílo bohužel nedokončil. Na vrcholu svých tvůrčích možností byl nesnesitelnými poměry v pražském konventu donucen, aby zpřetrhal své osobní a umělecké vazby s domovem a odešel ve svých 47 letech znovu do Itálie.⁴³

Konec života

Když se Černohorský po téměř 11 letech znovu objevil v Padovském konventu, shledal tu mnoho změn. Byl nepochybně překvapen rozkvětem hudební produkce, neboť snaha oživit pověst antoniánského souboru přinesla již zásluhou Calegariho a po něm jeho žáka Francesca Antonia Vallottiho, úspěšné praktické výsledky. Orchestr byl reorganizován a doplněn novými vyspělými hráči, aby se dovedl vyrovnat s neobvyklými reprodukčními nároky skladeb, ohlašujících nástup "nové padovské školy". Proto byla také dokončena oprava všech varhan, ale Černohorský se u nich shledal jen s jediným známým varhaníkem z let své první služby v bazilice. Byl to zkušený Saratelli, který zůstal u prvních varhan. Černohorskému byly přiděleny třetí varhany, které koncem roku 1730 opustil zmíněný Vallotti, když byl jmenován vedoucím antoniánského souboru. Byl tu však ještě jeden dobrý známý, někdejší žák

---

⁴¹ Tamtéž, s. 122.

⁴² Tamtéž, s. 123

⁴³ Tamtéž, s. 126.

Černohorského, Guisepe Tartini – opora orchestru. Ten zde po návratu z Prahy v roce 1726 založil mezinárodní houslovou a skladatelskou školu. On a mladý ambiciózní skladatel Vallotti zcela ovládli umělecký a intelektuální život Santa.⁴⁴

Avšak ani obnovené dojmy, ani vzpomínky na první pobyt v tomto podivuhodném městě, nemohly utlumit Černohorského existenční starosti a pocit cizince odsunutého do pozadí aktuálního dění. Bohužel v padovském kolektivu nenašel očekávané povzbuzení. Dal se však znovu do svědomité práce, která mu byla vnitřní nutností.

Službu třetího varhaníka nastoupil 24. srpna 1731. Můžeme si domyslet, že jako renomovaný pražský skladatel a pedagog s vysokou řádovou hodností, jaké nedosáhl žádný z jeho padovských kolegů, pocíťoval své místo u vedlejších varhan jako degradaci. První naděje na zlepšení postavení se mu naskytla v roce 1732, když Saratelli opouštěl místo prvního varhaníka. Na poníženou prosbu však nebyl brán zřetel. Teprve konkurzem, k němuž se vedle Černohorského přihlásil jediný adept tak nízké úrovně, že nedostal ani hlas, získal funkci první varhaníka jednomyslnou volbou.⁴⁵

Zdálo by se, že tímto rozhodnutím dosáhl Černohorský náležitého ocenění a podmínek pro vlastní tvůrčí práci. Avšak záhy poznal, že jako cizinci mu byla přisouzena jen konvenční namáhavá služba, vyčerpávající jeho síly. Svědčí o tom i sporná otázka jeho platu. Když v roce 1739 písemně požádal o zvýšení platu, který mu nebyl upraven ani po třech letech poctivé služby prvního varhaníka, byl umlčen jednorázovou částkou ve výši jednoho měsíčního platu prvního varhaníka. Tato almužna a varovné vědomí, že ani zdravotní stav mu nedovoluje zvládat povinnosti s obvyklou intenzitou, uspíšily jeho rozhodnutí vrátit se do české provincie. Loučení s Padovou a s prostředím Santa, v němž prožil celkem 15 let, nebylo jistě snadné. Doklad z Padovy zaznamenává, že 29. července 1741 celebroid v bazilice svou poslední mši. Den na to představený konventu ohlásil Venerandě jeho demisi na funkci prvního varhaníka. Ta byla bez prodlení přijata a již za měsíc byl na místo Černohorského přijat nový varhaník Francesco Maria Zuccari. Také cestovní formalities proběhly rychle, neboť již 18. srpna obdržel Černohorský od ministra provincie povolení k návratu do české provincie. Poslední padovský záznam potvrzuje příjem odměny za dva měsíce služby. To znamená, že Černohorský nevyčkal do konce obvyklého tříměsíčního výplatního cyklu, a že jeho odjezd byl náhlý a spěšný, vysvětlitelný nejspíš postupující vážnou chorobou.⁴⁶

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 149–150.

⁴⁵ Tamtéž, s. 151.

⁴⁶ Tamtéž, s. 152–153.

Vydal se na cestu 31. srpna, ale do Prahy už se nevrátil. Nevíme ani, zda byl v Praze vůbec očekáván. O průběhu a zastávkách této cesty, už nemluví žádné záznamy. Téměř 10 posledních měsíců života magistra Černohorského mizí v mlze dohadů.⁴⁷ Nejpozději však začátkem října zakotvil v bratrském konventu ve Štýrském Hradci (Grazu), kde se zapojil do duchovního života a pravidelně sloužil mše. Možná zde chtěl pouze nabrat síly, přečkat zimu a na jaře vyrazit opět na cestu. Možná se ale zalekl vzrůstající se války. Pravdu se již nedozvíme.⁴⁸ Teprve později vyšla ze Štýrského Hradce stručná zpráva, že tu skončila jeho životní pouť v červnu roku 1742 ve věku 58 let. Jeho hrob se však nikdy nenašel. Den úmrtí Černohorského není znám. Nebyl sdělen ani jeho mateřskému konventu. Do nekrologia provincie bylo jeho úmrtí připsáno k prvnímu červnu.⁴⁹ Mylně bývalo udáváno, že zemřel buď 14. nebo 15. února 1742. Nejpravděpodobnější, a dnes také nejužívanější, je pak datum 1. července 1742.

O konci života skladatele je známé jen jedno svědectví z české provincie, když v ní bylo projednáváno uctění památky zemřelého bratra. Místo běžných pobožností se tehdy rozhodlo konat za něj jen jednu modlitbu v chóru, a sice proto, že se málo zasloužil o rodnou provincii, a že z peněz, které ve Štýrském Hradci zanechal, tam bylo odslouženo oficií více než dost.

Snad byl Černohorský zrozen pro harmonii pokojného života a plodné tvůrčí práce. Přesto však sklízel více nepochopení než úspěchů. Nejvíce překážek mu nastražila příslušnost k řádu, ve který vkládal své umělecké naděje. Nebylo mu dovoleno, aby přerůstal názorový a mravní limit své doby. Lidský život však je měřen hloubkou stopy, kterou za sebou zanechal. A dílo Černohorského, jehož posláním byla obroda české hudebnosti, má platnost jak domácí, tak evropskou.⁵⁰

---

⁴⁷ Tamtéž, s. 153.

⁴⁸ ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁴⁹ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 153

⁵⁰ Tamtéž, s. 154.

PŘEHLED SKLADATELOVA DÍLA

Krátký komentář ke katalogu skladeb

Dochovaná díla dodnes neztratila nic ze své hudební krásy, kantilénové zpěvnosti a účinku na posluchače. Hlavní předností Černohorského je bezprostřednost, svěžest melodiky a harmonie a zvláštní hudební spontánnost, v níž je významným předchůdcem téměř všech velkých tvůrců české hudby. Černohorský se projevil také jako novátor, který vědomě upustil od starého polyfonního způsobu skládání. Některými výraznými změnami tak jeho hudba připomíná hudbu klasicistní.

Umělecký odkaz Černohorského je početně skromný. Je to trochu pochopitelné, neb to byl jistě skvělý improvizátor, který se neživil psaním, ale hraním, a nepotřeboval své skladby zapisovat. Proto se žádné z jeho děl nedochovalo v autografu a mnohé až v pozdějších opisech, což dále komplikuje určení autorství. Pochybnosti zesílily zejména v případě tvorby varhanní. Během třetí čtvrtiny 20. století byly některé skladby, dříve spojované s jeho jménem, identifikovány jako kompozice jiných autorů. Řada jemu původně připisovaných varhanních fug vzešla například z pera Johanna Jakoba Frobergera, Johanna Kuhnaua, Johanna Georga Muffata anebo Josefa Segera. Na malém rozsahu dochovaného díla mají také vinu Černohorského časté přesuny. Nejvíce pravděpodobnou příčinou však bude požár archivu v kostele sv. Jakuba v Praze roku 1754. Naštěstí ještě za jeho života pronikly některé jeho skladby mimo pražské a české kůry i do Německa.

Autorsky méně problematická jsou díla vokálně instrumentální. Dokládají Černohorského vynikající zvládnutí kontrapunktické techniky i tvůrčí originalitu.

Perličkou je pak jedno malé dílo literární s názvem *Orpheus somnians*. Jde o rukopisnou, dosud nevydanou sbírku básní, napsanou v Padově.

Skladby vokálně-instrumentální:

- **LITANIE LAURETANÆ**

*SATB, 2 housle, 2 trubky, 4 trombony, tympány, varhany*⁵¹

Litanie se dochovaly v opise nadepsaném *Litanie lauretanæ de Beate Maria Virginis Victoriosa*, což patrně poukazuje na svátek Panny Marie Vítězné, který má spojitost s vítězstvím katolických vojsk na Bílé hoře v roce 1620. Mají slavnostní a jásavý výraz.⁵²

- **MOTETO LAUDETUR JESUS CHRISTUS**

*SATB, smyčce, varhany; offertorium pro omni tempore*⁵³

Jedná se o jeden z nejpevnějších bodů v celém Černohorského díle. Jako jediná jeho skladba totiž vyšla tiskem, a sice v Praze, nejspíše v letech 1727–1729, kdy byla slova "Pochválen buď Ježíš Kristus" zavedena jako oficiální pozdrav v církvi. Po krátkém majestátním úvodu následuje rozlehlá monumentální fuga o třech částech. První dvě zpracovávají každá své téma, aby se nakonec ve třetí části spojily dohromady. Nápadná je harmonická státnost, symbolizující neochvějnost církve stojící pevně v Kristu.⁵⁴

Používá formu dokonalé, vrcholně barokní, velké fugové stavby. Skladatel se v ní snažil o co nejsnazší proveditelnost díla, tzn. aby bylo zhudebnění nového závazného církevního pozdravu vhodné k provozování na běžných kůrech.⁵⁵

- **REGINA COELI PRO SOPRÁN, VIOLONCELLO A VARHANY**

*sólo soprán, violoncello, varhany*⁵⁶

Tato kantáta, spojující koncertantní princip, virtuozy i lyrické prvky s duchovním obsahem, připomíná sršící prskavku. Skladba bývá vykládána jako plod Černohorského

---

⁵¹ *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

⁵² *ARTA – Černohorský* [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁵³ *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

⁵⁴ *ARTA – Černohorský* [online]. Copyright © Studio Svengali, [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁵⁵ *Magister musicae, aneb Padre Boemo, čili Český Bach | Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/591-schuzka-magister-musicae-aneb-padre-boemo-cili-cesky-bach-7940167?print=1>

⁵⁶ *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

benátské zkušenosti, i když čistě stylově ji lze vnímat i jako dílo starší, pravděpodobně vzniklé po roce 1720. Jde o velmi osobitou skladbu, která je formálně dokonalá.⁵⁷

- **REGINA COELI A 8**

*2 sbory SATB, varhany*⁵⁸

Z assiského období se nám dosud zachovala jediná Černohorského skladba, již zmíněná velikonoční antifona *Regina coeli a 8* z roku 1712. Je to první rukopisná skladba, umělcem datovaná i podepsaná. Nese již podstatné znaky pozdějších Černohorského vokálně-instrumentálních děl: polyfonickou přehlednost, rytmickou a tematickou naléhavost a zejména dramaticky klenutou melodii. Je také prosta vši náboženské ortodoxnosti a barokního mysticismu, ke kterému Černohorský nikdy neprojevoval zvláštní sklon. Přes svou stručnost (má jen 46 taktů) je skladba odkazem autora, který měl již za sebou úspěšnou skladatelskou dráhu, a zřetelným důkazem jeho umění citově ztvárnit (nejen) rity velikonoční doby.⁵⁹

- **VESPERÆ MINUS SOLENNE**

SSATB, 2 housle, varhany, vznik před rokem 1710

- 1) Dixit Dominus (Andante)
- 2) Confitebor (Adagio)
- 3) Beatus vir (Fugato)
- 4) Laudate Pueri
- 5) Laudate Dominum (Andante)
- 6) Magnificat (Maestoso)⁶⁰

Nešpory menšího rozsahu, které střídají barvitě zpěvy sólistů a sboru. Jsou částí oficia, tedy původně zvláštní liturgie kléru, která však v době baroka byla často sloužena veřejně a s bohatým hudebním doprovodem. Černohorského zpracování patří k těm skromnějším (stručnějším a bez žestí, proto "minus solenne", tzn. méně slavnostní). Přesto nepostrádají citový náboj a eleganci. Z kompozičního hlediska zasluhuje zvláštní

---

⁵⁷ ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁵⁸ Český hudební slovník [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

⁵⁹ ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. 1980. s. 84–85

⁶⁰ Český hudební slovník [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

pozornost čtvrtá část, žalm *Laudate Pueri* pro alt a koncertantní varhany nad quasi-ostinátním basem.⁶¹

- **OFFERTORIUM**

Skladba zde nazvaná čistě jen *Offertorium* v sobě v případě Černohorského soustřeďuje více skladeb, které jsou traktovány za sebou dvojím způsobem, avšak vždy obsahují *Fuga Memento Abraham, Isac et Jacob*. V prvním případě se můžeme setkat s řazením: *Precatus est Moyzes + Fuga Memento Abraham, Isac et Jacob + Et placatus factus est*; v druhém případě pak v běžnějším řazení: *Quare Domine irascaris + Fuga Memento Abraham, Isac et Jacob*.

- **QUARE DOMINE IRASCERIS**

Jde o emotivně vyostřenou skladbu, plnou disonancí a barokního patosu, komponovanou s velkým subjektivním nasazením. Stojí v kontrapozici vůči optimismu a jasů většiny Černohorského skladeb. Skladatel se zde představuje jako mistr kontrapunktu, který učený styl a královskou formu fugy proměňuje v nesmírně sugestivní umělecký tvar. Tato část cituje výjev ze Starého Zákona, a sice Mojžíšovu prosbu za hřešící Izraelity: "Proč ses, Pane, rozhněval na svůj lid?". Vzrušená rétorika a množství disonancí tvoří z první části skladby strhující drama. Jedná se o neoriginálnější takty z celé Černohorského tvorby. Patrně je musel vytvořit pod vlivem hořkosti, způsobené trestem v Horažďovicích.⁶²

- **FUGA MEMENTO ABRAHAM, ISAC ET JACOB**

- **OFFERTORIUM**

- **PRECATUS EST MOYSES**

- **FUGA MEMENTO ABRAHAM, ISAC ET JACOB**

- **ET PLACATUS FACTUS EST**

- **QUEM LAPIDAVERUNT**

Fuga, která se dochovala také ve tvaru: *Offertoria pro utroque Sancti Stephani festo*, s úvodní a závěrečnou částí od Františka Xavera Brixiho. Obsahuje vnitřní napětí a svár. Zhudebňuje výňatek z textu offertoria ke sv. Štěpánu mučedníkovi: "Kterého kamenovali Židé vzývajícího". Pro řádné liturgické

---

⁶¹ ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁶² ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

uplatnění byla doplněna o krátký úvodní a závěrečný sbor Františkem Xaverem Brixim.⁶³

Skladby známé pouze podle názvu:

Tyto skladby je možné shledat jako další z možných děl připisovaných Černohorskému, ovšem jejich původ, notový materiál, či jiné další informace prozatím nebyly objeveny:

žalm *In exitu; Ecce Læti Festinate; Offertorium na XII. neděli po sv. Duchu* (ve dvojím znění); *Missa S. Gerardi* pro sbor, dvoje housle, 3 trombony a varhany; *Koncert C dur pro varhany; Fuga g moll (část); Veni sancte spiritus; Vesperæ de Domenica; Hymnus de Sancto Norberto;...*

Skladby varhanní:

- **FUGA C MOLL "ANDANTE"**

- **FUGA D DUR "MAESTOSO"**

Jedna ze dvou fug dochovaných v Berlíně.⁶⁴

- **FUGA D MOLL "MODERATO"**

- **FUGA D MOLL (NEZNÁMÁ) "ANDANTE"**

- **FUGA F DUR "MODERATO"**

Sice se dochovala jen v pozdějším opise, ale jedná se momentálně o Černohorského jedinou nezpochybnitelnou varhanní kompozici.⁶⁵ Má archaický charakter. Hlava tématu připomíná canzony 17. století, ale zároveň i druhé téma velkolepého *Moteta Laudetur Jesus Christus*.⁶⁶

- **FUGA GIS MOLL "ANDANTE"**

Fuga v neobvyklé tónině obsahuje i smělý modulační plán, který ústí do D dur. Jedna ze dvou fug dochovaných v Berlíně.⁶⁷

---

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ *Biografický hudební slovník | Historický ústav AV ČR* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/%C4%8CERNOHORSK%C3%9D_Bohuslav_Mat%C4%9Bj_%3F16.2.1684-%3F14.2.1742

⁶⁵ *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237

⁶⁶ *ARTA – Černohorský* [online]. Copyright © Studio Svengali, [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁶⁷ *Biografický hudební slovník | Historický ústav AV ČR* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/%C4%8CERNOHORSK%C3%9D_Bohuslav_Mat%C4%9Bj_%3F16.2.1684-%3F14.2.1742

- **FUGA A MOLL (CON SOGGETTO CROMATICO – S CHROMATICKÝM SUBJEKTEM) "ANDANTE"**

Tato fuga se dochovala jen v pozdějším opise a je neúplná. Proto musí být konec ponecháván na improvizčních schopnostech varhaníka, a také na jeho vkusu.⁶⁸

- **FUGA A MOLL (NEZNÁMÁ) "ADAGIO NON TANTO"**
- **FUGA A MOLL (NENÍ AUTOREM) "MODERATO"**

O této fuze bylo dokázáno, že se nejedná o Černohorského skladbu, nýbrž o skladbu jeho žáka Josefa Segeru. Pod Černohorského jménem je však stále uváděna a hrána.

- **TOCCATA C DUR "ALLEGRO"**

Závěr postrádá i tato toccata, a proto musí být konec rovněž ponecháván na improvizčních schopnostech varhaníka, a také na jeho vkusu.⁶⁹

Toccata C dur je formálně toccatou na prodlevě. Její zachované torzo bylo hráno s velice problematickým romantickým a bombastickým dokončením, plným nestylových chromatických spojů, v prestissimu a při registraci pouze na čtyř-stopový rejstřík v manuálu zní poněkud nezřetelně.⁷⁰

- **EXPOZICE FUGY C DUR**
- **FUGA G MOLL (ČÁST)**

---

⁶⁸ ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁶⁹ ARTA – Černohorský [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]. Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>

⁷⁰ *Varhaník Pavel Svoboda a benefiční koncert pro svatovítské varhany* | *OperaPlus* [online]. [cit. 20.08.2021] Dostupné z: <https://operaplus.cz/varhanik-pavel-svoboda-beneficni-koncert-svatovitske-varhany/>

Závěr

"Pectus hians sine corde vides, sine corde quis ullo vidit pectus hians vivere posse modo?"

"Bez srdce vidíš zející hrud'. Leč viděl kdy někdo, že by snad zející hrud' bez srdce mohla dál žít?"

Autorem těchto působivých autobiografických veršů je Bohuslav Matěj Černohorský, významný český hudební skladatel, kněz, varhaník a hudební pedagog. Vrcholná úroveň polyfonie, svébytné pojetí melodiky a rytmiky a celkový vliv jeho díla na další generace skladatelů z něj činí ojedinělou osobnost vrcholného období českého hudebního baroka. Navzdory vší náznakovosti a torzovitosti osudů i díla totiž fascinuje stále nové a nové generace. Již za svého života se Černohorský dočkal vysokého uznání, ale také ponížení. Během 19. století žil Černohorský v povědomí především jako varhanní skladatel, až jej hudební dějepisectví nakonec povýšilo na českého Bacha. V dalším věku však bylo autorství řady jeho varhanních kompozic vyvráceno a byla zpochybněna i otázka celé tzv. Černohorského školy. Jen náročnou, detektivní prací se podařilo v dalších letech rekonstruovat základní okamžiky jeho života.

Literatura

KNIŽNÍ ZDROJE:

- PLAVEC, Michal. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: život nymburského barokního skladatele*. Nymburk: Vega-L, 2005. ISBN 80-86757-34-X.
- ŠULCOVÁ, Milena Kateřina. *Bohuslav Matěj Černohorský: 1684–1742: životopisná monografie*. Brno, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1980.
- CHLOUPEK, Tomáš. *BOHUSLAV MATĚJ ČERNOHORSKÝ: ŽIVOT A DÍLO*. Brno, Konzervatoř Brno, 2020. Absolventská práce.

WEBOVÉ ZDROJE:

- *ARTA – Černohorský* [online]. Copyright © Studio Svengali [cit. 20.08.2021]
Dostupné z: <http://www.arta.cz/index.php?p=f10139cz>
- *Biografický hudební slovník | Historický ústav AV ČR* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]
Dostupné z:
http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/%C4%8CERNOHORSK%C3%9D_Bohuslav_Mat%C4%9Bj_%3F16.2.1684-%3F14.2.1742
- *Bohuslav Matěj Černohorský – Šimon Navrátil: Hudební nauka* [online]. Copyright © 2009 Všechna práva vyhrazena. [cit. 20.08.2021]
Dostupné z:
<https://hudebni-nauka.webnode.cz/news/bohuslav-matej-cernohorsky-simon-navratil/>
- *Český hudební slovník* [online]. Copyright © [cit. 20.08.2021]
Dostupné z:
http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=4237
- *Magister musicae, aneb Padre Boemo, čili Český Bach | Český rozhlas Dvojka* [online]. Copyright © 1997 [cit. 20.08.2021]
Dostupné z:
<https://dvojka.rozhlas.cz/591-schuzka-magister-musicae-aneb-padre-boemo-cili-cesky-bach-7940167?print=1>
- *Varhaník Pavel Svoboda a benefiční koncert pro svatovítské varhany | OperaPlus* [online]. [cit. 20.08.2021]
Dostupné z:
<https://operaplus.cz/varhanik-pavel-svoboda-beneficni-koncert-svatovitske-varhany/>